

Klima for handling?

EUs klimapolitikk og Norges
innsats mot klimakrise

Klimautreder: Ole Dahle Kvadsheim. Foto: Eivind Formoe / Nei til EU.

– EU lar rike land slippe å kutte i egne utslipp

– Det største problemet med EUs klimapolitikk er at den ikke gir globale klimakutt, sier Ole Dahle Kvadsheim, som har skrevet en rapport om EU og klima.

Ole Dahle Kvadsheim er samfunnsøkonom og har skrevet rapporten *EUs klimapolitikk og konsekvensene den har for Norge* på oppdrag fra Nei til EU. Rapporten gir en innføring i EUs klimapolitikk, og ser på hvordan Norge blir påvirket av den. Hele klimarapporten er tilgjengelig på www.neitileu.no. Vi stilte Ole noen spørsmål om hva han fant ut i arbeidet med rapporten.

Hva er det største problemet med EUs klimapolitikk?

Det største problemet er at den ikke gir globale klimakutt. Når EU for eksempel kjøper tremateriale fra andre land for å lage strøm, så gjør det at man slipper ut store mengder CO₂, men

uten at det blir tatt med i EUs klimastatistikk. Klimakrisen er jo et globalt problem. Da hjelper det ikke at EU fører en klimapolitikk som bare gjør at utslippene telles i andre land, uten at de egentlig går ned.

Et annet stort problem med klimapolitikken til EU er at den i for stor grad lar rike land betale for å slippe å kutte i egne utslipp. Som følge av at regjeringen knyttet Norge til EUs klimamål kan vi utsette vår egen klimaomstilling, og i stedet kjøpe utslippstillatelser fra andre EU-land og selskaper. EU gjør at land som Norge kutter mindre klimagassutslipp.

Som medlem i EU ville Norge få stemmerett i EU-parlamentet og rådet. Kunne vi ikke da bli en pådriver for bedre klimapolitikk i EU?

Jeg tror ikke det ville hatt så mye å si om Norge fikk 12 av EUs 705 EU-parlamentarikere. Slik situasjonen er i dag, ville dessuten nesten ingen av disse plassene gått til de partiene som går lengst i klimapolitikken. Jeg ser heller ikke hvordan det ville vært bra for klimasaken å sikre olje- og energiministeren vår en plass i rådet. EU-traktatene sier at det skal være fri vareflyt, som betyr mye transport og hindrer land fra å innføre strengere miljøkrav. Det kreves enstemmighet for å gjøre traktatendringer.

Hvordan kan EØS-avtalen stå i veien for grønn omstilling i Norge?

EØS-avtalen skal sikre at varer og tjenester får flyte fritt i Europa. Det gjør at vi ikke kan gå så langt som vi vil i klimapolitikken vår. Norge har for eksempel ikke lov til å forby nysalg av bensinbiler, selv om vi har 23 ganger så mange el-biler per person som EU, og dermed er mye bedre rustet for å ta skrittet til full elektrifisering av bilparken.

Når varer får flyte fritt får man mindre lokalproduksjon og høyere transportutslipp. EØS-avtalen legger i tillegg et press på norsk jordbruksproduksjon, og legger til rette for mer matimport. Det er dårlig klimapolitikk, som følge av at EU driver jordbruk på en mindre klimavennlig måte enn Norge. Mens Norge bruker kombikyr som lager både melk og kjøtt, har EU en ku til melkeproduksjon og en ku til kjøttproduksjon, noe som gir høyere klimagassutslipp.

Fører EU en ambisiøs klimapolitikk?

Forurensningen stopper ikke ved landegrensene – heller ikke ved EUs grenser.

Gjennom den internasjonale Parisavtalen er det et felles mål at temperaturøkningen på jorden skal holde seg godt under 2 grader, og helst ikke over 1,5 grad, for å unngå farlige klimændringer. EU har et klimamål om 40 % utslippskutt innen 2030 (relativt til 1990). Norge har satt et mål om å kutte 50–55 %, og EU-kommisjonen har varslet at EU vil vedta et lignende mål.

EUs klimakutt har flatet ut etter 2013, og EU er ikke lenger i rute for å nå 2030-målet. Mer enn effektiv klimapolitikk, har mye av utslippskuttene siden 1990-tallet vært en konsekvens av avindustrialisering, redusert lønnsomhet knyttet til utvinning av kull, import av biobrensel og svak økonomisk vekst.

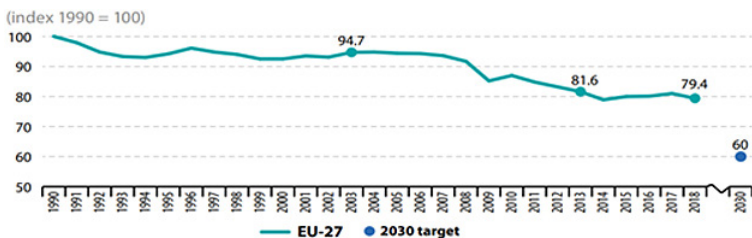
I perioden 2013–2018 har EU bare greid under en tredjedel av de kuttene de burde ha gjennomført. EUs klimapolitikk bærer preg av ganske høye målsetninger, men begrenset gjennomføringsevne.

For billige klimakvoter

Kvotehandelsystemet – der industribedrifter, flyselskap og energiprodusenter kjøper og selger rettigheter til å slippe ut klimagassen CO₂, – er EUs hovedtiltak i klimapolitikken. Blant annet transport og jordbruk er utenfor kvotesystemet. EUs klimakvotesystem har ikke fungert. Det har vært for mange kvoter og for lave priser. Dermed har det ikke bidratt til utvikling av renere teknologi eller særlige utslippskutt.

«European Green Deal»

En sentral del av EUs klimapolitikk er «European Green Deal», som gjelder blant annet jordbruk, energisektoren og transport. EUs «Green Deal» legger opp til at jordbruket skal bevege seg i retning av det norske, når det gjelder miljøstandarder, tilsetningsstoffer og tilrettelegging for biologisk mangfold. EUs prinsipp om fri flyt av varer og konkurranse over landegrensene betyr store klimautslipp fra blant annet veitransport.

Henger etter: EUs klimautslipp i forhold til 2030-målet.

Kilde: Eurostat, 2020.

EUs etablering av et indre marked for energi er også trukket inn i «Green Deal», med et mål om en økt fornybarandel. 60 % av denne «fornybarandelen» bygger på bioenergi, og innebærer import fra særlig USA av store mengder trevirke. EU regner ikke med utslippene som dette medfører. Det gjør at EU skaper et bilde av at klimautslippene faller mer enn de faktisk gjør. Samtidig viser det svakheten med å tenke europeisk, i stedet for globalt rundt klimakrisen.

Land som strekker seg lengre

Det er god grunn til å tro at flere enkeltland ville strukket seg lengre i klimaspørsmålet om man flyttet mer av ansvaret for klimasaken ned på nasjonalt nivå. At for eksempel Norge praktiserer CO₂-avgifter som ligger langt over EUs kvotepris tyder på at vi verdsetter klimakutt høyere enn hva EU gjør. Samtidig skal man ikke se bort ifra at noen land i Øst-Europa har ført en grønnere politikk på grunn av EU. Miljøbevegelsen har imidlertid mindre muligheter til å påvirke EUs vedtak enn til å delta i landenes politiske beslutningsprosesser. Lobbyismen i EU-systemet er preget av store selskaper som påvirker EU med sine økonomiske interesser.

“ EU skaper et bilde av at klimautslippene faller mer enn de faktisk gjør

Er norsk EU-medlemskap bra for klima?

Som EU-medlem ville Norge importere mer matvarer, mistet økonomiske verktøy i klimaomstillingen av samfunnet og ikke lenger hatt en egen stemme i internasjonale klimaforhandlinger.

Gjennom å stå utenfor EU kan Norge føre en selvstendig politikk på mange områder som er viktig for klima:

- Egen jordbrukspolitikk
- Egen fiskeriforvaltning
- Egen pengepolitikk
- Vetorett i EØS
- Fri stemme i internasjonale klimaforhandlinger

Store deler av norsk jordbruk ville ikke kunne konkurrere i et åpent europeisk marked. Geografien vår ligger mindre til rette for storskala industrielt landbruk, samtidig som vi har et høyere kostnadsnivå. Et EU-medlemskap ville bety mindre landbruk i Norge og mer import av matvarer, med høyere klimagassutslipp på grunn av produksjonsmåten og økt transport.

EUs felles fiskeripolitikk er preget av overfiske. Å la EU regulere norsk fiskebestand ville truet bærekraften i næringen. Fiskeriforvaltningen har enorme konsekvenser for økosystemer i havet og tilgangen på fornybare, klimavennlige ressurser i framtiden.

Kroner for klima

EU har unionsvalutaen euro og en felles pengepolitikk. Dersom Norge raskt skal redusere oljeproduksjonen, er det en fordel med en egen valuta. Med en svekket kronkurs vil norske varer få en fordel i butikkene fordi importerte varer blir dyrere. Norske varer blir samtidig billigere i utlandet, og bedriftene kan utvikle ny grønn eksportrettet virksomhet.

EØS-avtalen gir formelt sett en rett for Norge til å nekte å ta inn nye EU-regler i EØS. Denne vetoretten (også kalt reservasjonsretten) er nesten aldri blitt brukt, men det er flere ganger reist krav fra partier på Stortinget om å bruke den. I mange saker er det miljøhensyn som har ligget til grunn,

blant annet mot EUs emballasjedirektiv, plantevernmidler og matsminkedirektivene.

Ja til globalt samarbeid

Norge er en aktiv og selvstendig deltager i det globale miljøsamarbeidet. Omtrent 100 internasjonale miljøavtaler er forhandlet fram i regi av FN, deriblant Parisavtalen om klimagasser (2015). Norge har bidratt i klimaforhandlingene for å bevare regnskog og ved å heve det nasjonale målet om utslippskutt.

Som EU-medlem ville Norge få stemmerett i EUs organer, men vi ville miste en selvstendig stemme i alle andre internasjonale fora som er viktig for klima og miljø. Da måtte vi rette oss etter EUs felles standpunkt, i stedet for å være en egen stemme.

Internasjonale avtaler: Norge deltar selv i de internasjonale klimaforhandlingene, mens Danmark, Sverige og Finland må stå på gangen når EU forhandler på deres vegne. Illustrasjon: Jørgen Bitsch.

Ville vi kuttet mer utslipp uten EØS-avtalen?

Norge hadde trolig gjort mer for klima uten å være et haleheng til EU. EØS-avtalen fratrar oss viktige verktøy for grønn klimaomstilling i samfunnet.

Norge blir påvirket av EUs klimapolitikk på to måter: Gjennom EØS-avtalen og gjennom at vi har tilknyttet oss EUs klimamål. Gjennom EØS-avtalen er Norge del av EUs indre marked. Deltakelse i det indre markedet går på flere måter på tvers av klimahensyn, blant annet gjennom økte transportutslipp og press mot miljøstandarder. Felles EU-standarder skal i utgangspunktet være et gulv, heller enn et tak for hvor langt landene kan gå i å sette egne miljøstandarder. I praksis ender regelverket likevel ofte opp med å sette begrensninger for strengere miljøkrav. Dermed mister land som Norge muligheten til å gå foran i miljøkampen.

Raskere klimaomstilling

Norge har gått via EU-systemet i våre forpliktelser om klimakutt i Parisavtalen. Det har gjort at Norge kan kutte mindre i innenlandske utslipp enn vi i utgangspunktet hadde lagt opp til. EUs klimapolitikk legger opp til at kuttene først og fremst skal tas der det er såkalt kostnadseffektivt. I praksis betyr det at en svært liten del av Europas klimakutt skal tas i Norge fram mot 2030.

Mens kvotesystemet fritar oss fullstendig fra å kutte her hjemme, er også ikke-kvotepiktig sektor (som transport, jordbruk og byggenæringen) i stadig større grad preget av den samme framgangsmåten. I Paris-forhandlingene var Norge innstilt på å sette seg like ambisiøse mål, uavhengig av hva EU landet på. Den norske klimaomstillingen ville gått raskere dersom vi hadde forpliktet oss til innenlandske klimakutt, heller enn å gå via EU-systemet.

Fornybar energi

Som en del av EUs energiunion er Norge forpliktet til å videreutvikle eksportkapasiteten for strøm. På den ene siden kan norsk krafteksport erstatte noe fossil energi i EU. På den andre siden betyr flere eksportkabler økte strømpriser,

Kan kjøpe seg fri: EUs mange såkalt fleksible mekanismer betyr at utslippskutt i Norge kan bli utsatt. Figur: Nei til EU, 2020.

som gjør at kraftkrevende industriproduksjon i Norge, som aluminium og treforedling, kan bli overtatt av land utenfor Europa som i større grad bruker klimafiendtlig kullkraft. Det vil i sum øke de globale klimagassutslippene. Utenfor EØS og energiunionen kan den fornybare kraften brukes til flere elbiler og klimavennlig produksjon i Norge.

Vil åpne verktøykassen

EØS-avtalen legger til rette for mer frihandel også med matvarer, og importen av landbruksvarer fra EU til Norge har økt kraftig. Flere av produktene vi importerer mer av, for eksempel ost og storfekjøtt, har høyere utslipp pr kg dersom de produseres i EU enn dersom de produseres i Norge. I tillegg kommer klimautslippene på grunn av transport av varene. Man kan heller ikke på andre måter favorisere nasjonalt eller lokalt næringsliv. Offentlige kontrakter må ut på anbud i hele EU/ EØS.

Alt dette kan gjøre en grønn omstilling i Norge vanskeligere enn den trenger å være. Statens verktøykasse i utformingen av en norsk «Green New Deal» blir mindre. Uten EØS-avtalen ville vi ha flere verktøy for å utvikle ny klimasmart industri og tjenester, og å sikre arbeidsplasser over hele landet.

NU-leder: Therese Hugstmyr Woie. Foto: Natur og Ungdom.

– EUs frihandel er det motsatte av gode klimaløsninger

Miljøorganisasjonen Natur og Ungdom sier nei til norsk EU-medlemskap, og vil at Norge går ut av EØS.

Natur og Ungdom er den største miljøorganisasjonen for unge i Norge, med medlemmer og lokallag over hele landet. Organisasjonen sier nei til både EU-medlemskap og dagens EØS-avtale for å være fristilt fra EUs indre marked. Vi ba Natur og Ungdoms leder Therese Hugstmyr Woie fortelle mer om EU og klima.

Hvorfor mener Natur og Ungdom det er best at Norge holder seg utenfor EU?

Selv om EU har noen gode prosesser på klima nå, så må vi ikke glemme at EUs verdier om frihandel og økonomisk vekst, med økende transport og produksjon, er det motsatte av

“ Miljøvennlig mat- produksjon er en viktig del av klimadugnaden

de gode klimaløsningene vi trenger. Norsk EU-medlemskap ville også vært en uakseptabel ofring av lokal matproduksjon i jordbruket og miljøvennlig kystfiske i Norge. Miljøvennlig matproduksjon er en viktig del av klimadugnaden.

Hva mener du er god klimapolitikk?

God klimapolitikk er effektiv bruk av arealer og energi, som tar vare på naturen og gir oss bedre liv samtidig som det er bra for klima. Det betyr å flytte gods og folk over på tog fordi det er mest areal- og energieffektivt, og å fase ut oljeproduksjon heller enn å bruke strøm på å elektrifisere oljeplattformer. Det betyr også kun å produsere kjøtt på arealer hvor vi ikke kan dyrke korn og grønnsaker. Vi må ha en sirkulær økonomi som mange politikere liker å snakke om, men det må ikke bare bety god avfallshåndtering. Vi må ta vare på ting, mineraler og infrastruktur heller enn å kjøpe, utvinne eller bygge nytt.

Hvordan kan vi selv bidra i kampen mot klimakrisa?

Jeg tror alle må finne én miljøsak som vi vil kjempe for. Man må ikke kunne FNs klimarapporter på rams og ha en løsning på hele klimakrisa for å bidra. Noen kan jobbe mot én ny motorveg og noen kan jobbe for én ny elbil-ladestasjon. Både klimakrisa og naturkrisa er skapt av uendelig mange små beslutninger, og vi må kjempe uendelig mange kamper for å løse dem. Jeg mener jo så klart at en god måte å begynne, er å melde seg inn i en miljøorganisasjon for å finne ut hvilken kamp akkurat du har lyst til å ta.

Klima for handling?

Et informasjonshefte utgitt av Nei til EU i september 2020

Opplag: 3000

Redaksjon: Morten Harper og Eivind Formoe

Trykkansvarlig: Retail Production AS

Forsidefoto: Markus Spiske / Unsplash.com

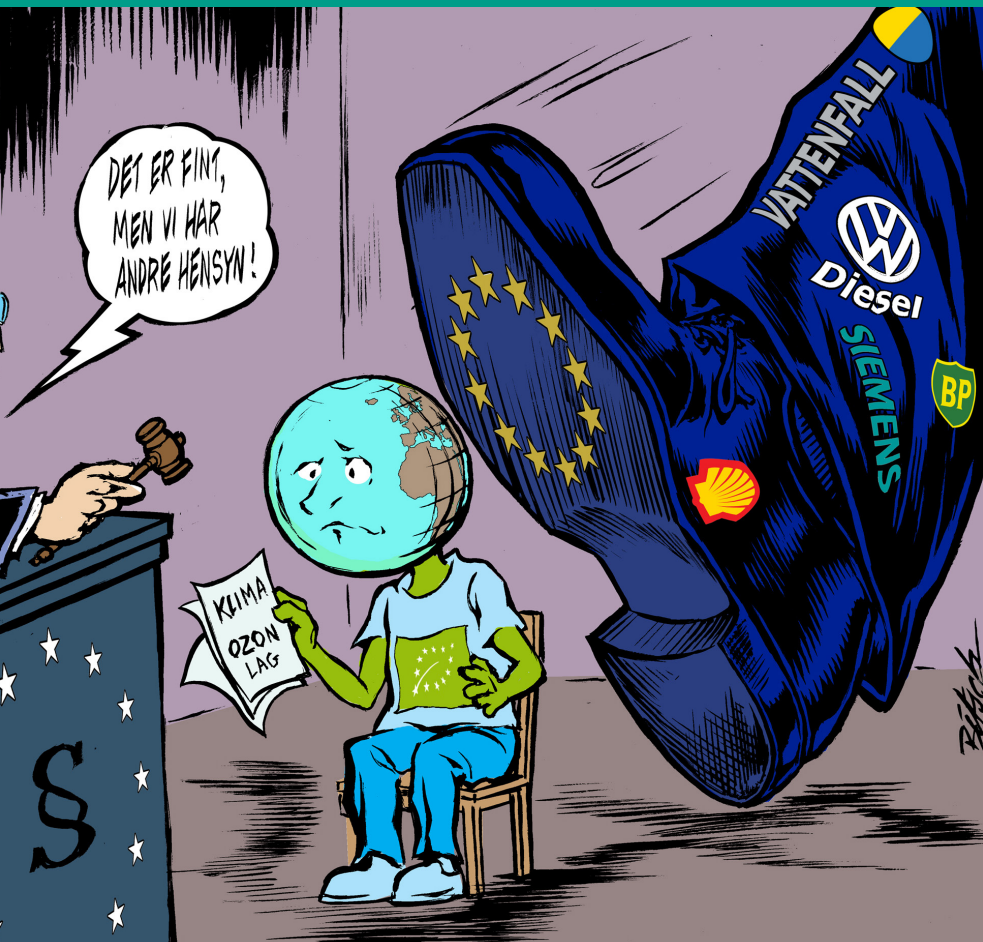
Illustrasjon bakside: Jørgen Bitsch

Er EU en klimahelt?

Kan Norge gjøre mer for klima og miljø utenfor EU?

Hvordan er en klimapolitikk som kutter utslippene?

Det er noen av spørsmålene som dette heftet forsøker å gi svar på

UMEU
Ungdom mot EU

Bli medlem med SMS

Send følgende SMS-melding:
NEITILEU <ditt navn og e-postadresse>
til 2090 (kr 200,-)

Medlemskap i Ungdom mot EU

UMEUMEDLEM <navn, e-post,
fødselsdato og adresse>
til 2090 (kr 50,-)